

ԳԻՐԲ ԵՒ ԳՍԲԳՍՅՈՂ.

Գաղղիոյ մէջ 1855ին տպուած գրքերուն համարանքը եղեր է ուրը հազար երկու հարիւր երեսունըննգ հատ, հին եւ նոր լեզուներով : Գիտնալու է թէ ասոնց մէջ շատ գիրք կայ որ տասը հազար, քսան հազար, երեսուն՝ քառասուն՝ եւ մինչեւ յիսուն հազար օրինակ տպուած է. ուստի եւ գրքերուն ամենաթիւնը զարմանալի բան չէ :

Մեր ազգին մէջ արդեօք տարին քանի գիրք կը տպուի ընդհանրապէս : — Վենետիոյ, Վեննայի, Պոլսոյ, Մոսքուայի, Զմիւռնիոյ, Փարիզու, Երուսաղեմի, Կալկարայի տպարաններուն մէկ տարուան մէջ տպածներուն թիւը բոլորը մէկէն՝ քսանէն աւելի չկընէր, անոնց ալ խիստ բազմաթիւ օրինակներով տպուածը *Ներուհաղար* պիտի ըլլայ՝ բաց ի Օրացուցէն որ մինչեւ *հինգհաղարական* օրինակ կը տպուի կըսեն Վենետիկ եւ Պոլիս : Ասոր

վրայ խորունկ մտածող եւ մեր ազգին չորս միլիոն ըլլալը չմոռցող ազգասիրին մէկը հարցունք մեզի թէ արդեօք այս նիւթիս յարմար կը տեսնենք այն ուսմական առակին երկու մասն ալ որ կըսէ .
« Հաց կայ՝ բերան չկայ, բերան կայ՝ հաց չկայ : »
— Բիշ մը ատեն մտմտային ետեւ պատասխան տուինք թէ Այո ... եղած գրքերը բաւական կարդացող չկայ, կարդալ ուզողներուն փափաքը լեցընելու չափ գիրք չկայ :

ԱՌԱՎ .

Պանրի ամպարը մուկ տեսաւ գեղացին,
Շուտ մը բռնեց կատուն անոր մէջ դրաւ .

Կատուն նախ մուկը կերաւ,
Յետոյ պանիրն ամպարին :

ԼԸ ՊԱՅԼԻ .

ՀԱՆԴԻՍԱՐԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱՇԷՆ ՄԱՐԳԿԱՆ

ՄԵԾՆ ՊԵՏՐՈՍ ԻՆՔԵԱԿԱՆ ԴՌՈՍԱՅ :

Իր ազգը եւ աշխարհը նորոգող դիւցազներ հասկըցեր էր թէ ինքն որ առաջին անգամ որ ճամբորդութեան ելաւ՝ Եւրոպայի ծաղկեալ կողմերը ճանչնալու համար էր. իսկ Ռուսաստանն ու Ռուսները Եւրոպացոց ճանչցընելու համար երկրորդ անգամ հարկ համարեցաւ երբայ մինչեւ Գաղղիա : Հոն չորս ամիս կեցաւ Փարիզու մէջ, ու այն միջոցին Սորպոնի աստուածաբաններուն առաջարկեց որ քննեն Ռուսաց եկեղեցւոյն դաւանութիւնը, տեսնեն ու վկայեն թէ անոր մէջ մոլորութիւն մը՝ հերետիկոսութիւն մը կը գտնեն թէ չէ. վասն զի չէր ուզեր որ արեւմտեան եկեղեցւոյ հաւատացեալները *հերձուածող* եւ *հերետիկոս* ըսելով նախատեն իր ազգն ու եկեղեցին : Գտնուեցան Գաղղիացոց մէջ շատ մը բարեմիտներ որ այն գործողութենէն մեծ յոյս առին թէ Պետրոս միաբունի միաբանութիւն ընելու Հոռոմայ եկեղեցւոյն

հետ, մանաւանդ որ Սորպոնեան աստուածաբաններն ալ վկայեր էին թէ իր տուած դաւանանքին մէջ մոլորութիւն չկայ : Բայց որովհետեւ Հոռոմայ եկեղեցւոյն հետ միաբանելու համար հարկ էր Պապին զլխաւորութիւնը ճանչնալ, Պետրոս այս առաջարկութիւնն ամենեւին չընդունեցաւ :

Այն ճամբորդութենէն ետ դառնալով՝ Փերպուրկ որ հասաւ, տեսաւ որ իր նոր մայրաքաղաքը օրէ օր շէննալու վրայ է. Զմեռուան եւ Ամառուան պալատները շինուելու հետ են, նմանապէս Մինչջիքովի եւ ուրիշ հարուստներու մեծամեծ բնակարանները, մայր եկեղեցին յանուն սրբոց Պետրոսի եւ Պողոսի, եւ անհամար հասարակաց տներ՝ մեծ մասը դեռ փայտաշէն բայց գեղեցիկ, փողոցներն ալ շինուակ շինուակ՝ մէկ գծի վրայ :

Բայց երկրի մը յառաջադիմութիւնը նիւթական շէնքերուն վրայ չէ, բնակչաց բարքին փոխուելուն վրայ է. դժուարն ալ այն էր : Եւ անաւ նոյն դժուարութեան յաղթելովն է որ Պետրոս իրացընէ արժանի եղաւ Մեծ ըսուելուն : Հնացեալ սովորութիւնը երկրորդ բնութիւն է, եւ ամբողջ ազգի մը

¹ Տես թիւ Ա, էջ 8 :